

IN MEMORIAM ZLINSZKY JÁNOS

(1928–2015)

2015. június 18-án életének nyolcvannyolcadik évében elhunyt a magyar romanisztika doyenje, Zlinszky János professor emeritus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának alapító dékánja, a Magyar Köztársaság Alkotmánybíróságának volt alkotmánybírája, az Osztrák Tudományos Akadémia levelező tagja.

Zlinszky János 1928. március 7-én született Budapesten. Gimnáziumi tanulmányait 1938 és 1946 között a budapesti piarista gimnáziumban végezte, majd 1947 és 1951 között a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, illetve – névváltoztatás okán 1950-től – Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán tanult.

A jogász hivatás családjában hagyományosnak volt tekinthető: édesapja, két nagyapja és három dédapja is jogász volt. A római jog iránti érdeklődése már egyetemi hallgató korában megmutatkozott, amelyre a római jog professzora, Marton Géza is felfigyelt, aki mellett 1948 őszétől könyvtárkezelő demonstrátorként dolgozott a Római Jogi Tanszéken.

A diktatúra időszakában, 1951 májusában – néhány hónappal tanulmányai befejezése előtt – egy koholt vádak alapján lefolytatott koncepciós eljárás alapján kizárták az ország összes egyeteméről, majd júniusban családjával együtt Zsáka községbe kényszerlakhelyre kitelepítették. Ezt követően egy évre katonai szolgálat címén munkaszolgálatra rendelték. A kötelezővé tett ács szakmunkási vizsga letétele után több éven át építőmunkásként kényszerült dolgozni. Budapestre csak 1956-ban, Sternegg-Günther Mária művészettörténésszel – akitől utóbb három gyermeke született – kötött házassága révén kerülhetett vissza.

Hat évvel egyetemi stúdiumainak kényszerű megszakítása után, 1957-ben kapott engedélyt tanulmányai befejezésére, ez év márciusában szerezte meg jogászdiplomáját (dr. jur.). 1957 és 1968 között állami vállalatoknál dolgozott alkalmazott jogásként. 1968 és 1983 között ügyvédként tevékenykedett vidéken, Dunaújvárosban – a rendszer nem csupán az egyetemi katedrát zárta el előle, de még ügyvédi működését sem tette lehetővé lakhelyén, a fővárosban.

Az egyetemi oktatás lehetősége ötvenöt éves korában nyílt meg előtte: 1983-tól a Miskolci Egyetem Jogelméleti – Jogtörténeti Intézetében adjunktusként római jogot adott elő. 1984-ben megszerezte a jogtudomány kandidátusa (CSc) fokozatot, amelyre már ezt megelőzően is több kísérletet tett, ám az illetékes fórumok azt szakmainak nem minősíthető okokból megakadályozták. 1985-től intézetvezető docensként működött Miskolcon.

A rendszerváltozás – amely már 60 éves kora felett érte – pályájában is fordulatot hozott. 1990-ben megszerezte az állam- és jogtudományok akadémiai doktora (DSzC) fokozatot, s még ugyanebben az évben egyetemi tanárrá és a Miskolci Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának vezetőjévé nevezték ki. 1991-ben az ő szervezőmunkájának köszönhetően Miskolcon rendezték meg a SIHDA-kongresszust.

1989 őszén az Országgyűlés alkotmánybíróvá választotta, amely tisztséget egészen hetvenedik életévének betöltéséig, 1998 márciusáig látta el.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának megalapításában 1994 nyarától a szervezőbizottság vezetőjeként vállalt oroszlánrészt. Itt először a római jog tanáráként és a Jogtörténeti Intézet vezetőjeként, majd 1995 májusától 2000 júniusáig a fakultás dékánjaként működött.

Az Osztrák Tudományos Akadémia 1993-ban levelező tagjává választotta. 1992 és 1998 között az Európa Tanács Jogi Bizottságában (Velence Bizottság) magyar delegátusként működött. Nyugdíjba 2002 decemberében vonult, amivel egyidejűleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem professor emeritusi címet adományozott neki.

Élete utolsó harmadában számos hivatalos kitüntetéssel és díjjal – így többek között a *Magyar Köztársaság Középkeresztje a csillaggal* kitüntetéssel, a *Nagy Szent Gergely Lovagrend Rend parancsnoki Fokozata* pápai kitüntetéssel, a *Pro Ecclesia Catholica Hungariae* érdeméremmel, MTA Akadémiai díjjal, a *Pro Cultura Hungariae* érdemérem Deák Ferenc fokozatával, *Köztársasági Elnöki Érdeméremmel*, *Pro Facultate Oklevéllel*, a *Iuris Consulto Excellentissimo* díjjal – ismerték el munkásságát.

Tudományos munkásságát egyetemi hallgatóként kezdte meg Marton Géza vezette alatt. Érdeklődése homlokterébe többek között a XII táblás törvény került, amelynek utóbb bilingvis szövegkiadását és magyarázatokkal ellátott fordítását is elkészítette.¹ E tárgykörben készítette el négy évtizeddel később akadémiai doktori értekezését is, amely monográfiaként is napvilágot látott.² Az archaikus kor jogának számos részkérdését önálló tanulmány keretében is feldolgozta, amelyek idegen nyelven is megjelentek.³

Abban az időszakban, amikor építőipari munkásként kényszerült dolgozni, szabadidejét a kutatómunkának szentelte: 1954-ben Ferenczy Endre ókortörténetész javaslatára a Magyar Tudományos Akadémia Latin Irodalmi Bizottsága megbízta Baranyai Decsi János *Históriájának* bevezetéssel és kommentárral ellátott kiadásának előkészítésével. E téma is visszatért több későbbi munkájában.⁴

¹ ZLINSZKY János (szerk.): *A tizenkéttáblás törvény töredékei* (Budapest: Tankönyvkiadó 1991).

² ZLINSZKY János: *Állam és jog az ősi Rómában* (Budapest: Akadémiai Kiadó 1996).

³ János ZLINSZKY: „Staat und Recht im archaischen Rom” *Helikon Universitas* 1988. 169–182; uő.: „Familia pecuniariaque” *Index* 1988. 32–42; uő.: „Gedanken zur legis actio sacramento in rem” *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung* 1989. 106–151; uő.: „Punitions à Rome avant les XII Tables” *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Series Juridica et Politica* 1990. 97–115; uő.: „Sons et domina – filiae loco: la famille romaine archaïque” in Rolland GANGHOFER (szerk.): *Le droit de la famille en Europe. Son évolution depuis l'Antiquité jusqu'à nos jours* (Strasbourg: Université Strasbourg 1992) 233–240.

⁴ János ZLINSZKY: „Legal Studies and Works of János Baranyai Decs” *Acta Ethnographica*

Első nagyobb német nyelvű munkája a holtak nyilvánítás kérdésével foglalkozott a római jogban, amely kedvező nemzetközi visszhangot váltott ki,⁵ akárcsak a *praetori* jog kezdeteit tárgyaló tanulmányai.⁶ Marton Géza életművének gondozójaként közreadta felelősségtani művét,⁷ amely kérdéskörrel ő maga is több írásában foglalkozott.⁸ A római jog továbbélésének problematikáját, magyarországi recepciójának útjait és annak tudománytörténeti vonatkozásait tárgyaló munkái hiánypótlóan tárták fel a közép- és újkori magyar jogtörténet e témáit.⁹

Egyéni látásmódú monografikus – az egyetemi képzésben tankönyvként is kiválóan használható – munkákban dolgozta fel a *ius publicum*,¹⁰ a *ius privatum*¹¹ és a római büntetőjog¹² anyagát. Róma jogállamiságának kérdését, valamint a *ius publicum* mint közjogi propedeutikum oktatásának jelentőségét több írásában vizsgálta, illetve hangsúlyozta.¹³ Számos könyvet, tanulmányt szentelt a jogász etiká kér-

Hungarica 2000. 327–336; uő.: „Legal Studies and Works of János Baranyai Decsi” in Gábor BARNÁ – Ágnes STEMLER – Vilmos VOIGT (szerk.): *Igniculi Sapientiae. Symposium und Ausstellung zum 400. Jahrestag des Erscheinens der Adagia von János Baranyai Decsi in der Széchényi Nationalbibliothek*, 1998 (Budapest: Osiris – OSZK 2004) 104–118.

⁵ JÁNOS ZLINSZKY: „Zur Frage der Verschollenheit im römischen Recht” *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 1960. 95–132.

⁶ JÁNOS ZLINSZKY: „Die Anfänge des praetorischen Rechts” *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 2005. 35–44; uő.: „Die frühe Schicht des Edictum praetoris” in Gábor HAMZA – István KAJTÁR – Attila PÓKECZ KOVÁCS – JÁNOS ZLINSZKY (szerk.): *Iura antiqua – iura moderna. Festschrift für Ferenc Benedek zum 75. Geburtstag* (Pécs: PTE ÁJK 2001) 277–283.

⁷ MARTON Géza: *A polgári jogi felelősség* (Budapest: Triorg 1992).

⁸ JÁNOS ZLINSZKY: „Nichtvermögensschaden im ungarischen Recht” in *Bericht über den fünfzehnten österreichischen Historikertag in Salzburg* (Wien: Verband Österreichischer Geschichtsvereine 1984) 1230–1241; uő.: „Haftung für immateriellen Nichtvermögens-Schaden im ungarischen Recht” *Acta Juridica Hungarica* 1983. 207–221.

⁹ JÁNOS ZLINSZKY: „Die Krone als Symbol der Freiheit – Die Freiheit als Sinn des Rechts” in H. SZILÁGYI István – PAKSY Máté (szerk.): *Ius unum, lex multiplex. Liber Amicorum – Studia Z. Péteri dedicata* (Budapest: Szent István Társulat 2005) 437–453; uő.: „Römisches Recht in Ungarn” in Michael J. RAINER – Martin Josef SCHERMAIER – Laurens C. WINKEL (szerk.): *Iurisprudentia universalis. Festschrift für Theo Mayer-Maly zum 70. Geburtstag* (Köln – Weimar – Wien: Böhlau 2002) 945–963; uő.: „L'expropriation dans le droit médiéval de la Hongrie” in Jean-Louis HAROUÉL (szerk.): *L'expropriation, II. Moyen Âge et temps modernes* (Paris: De Boeck Université 2000) 297–301; uő.: *Wissenschaft und Gerichtsbarkeit. Quellen und Literatur der Privatrechtsgeschichte Ungarns im 19. Jahrhundert* (Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann 1997); uő.: „Two Questions about the Adaptation of Juridical Models: The XII Tables and Hungarian Reception” *Acta Juridica Hungarica* 1991/1–2. 39–56; uő.: „Die historische Rechtsschule und die Gestaltung des ungarischen Privatrechts im 19. Jahrhundert” in BOTH Ödön (szerk.): *Studia in honorem Velimírii Pólay Septuagenarii* (Szeged: JATE ÁJK 1985) 1–31; uő.: „Ein Versuch zur Rezeption des römischen Rechts in Ungarn” in Franz HORÁK – Wolfgang WALDSTEIN (szerk.): *Festgabe für Arnold Herdlitzka zu seinem 75. Geburtstag* (München: Wilhelm Fink 1972) 315–326.

¹⁰ ZLINSZKY János: *Ius publicum* (Budapest: Osiris 1996).

¹¹ ZLINSZKY János: *Ius privatum* (Budapest: Osiris 1998).

¹² ZLINSZKY János: *Római büntetőjog* (Miskolc: Tankönyvkiadó 1992).

¹³ JÁNOS ZLINSZKY: „Rechtsstaat Rom” in Martin Josef SCHERMAIER – Zoltán VÉGH (szerk.): *Ars boni et aequi. Festschrift für Wolfgang Waldstein zum 65. Geburtstag* (Stuttgart: Franz Steiner 1993) 471–480; uő.: „Unterricht des ius publicum als Propedeuticum zum öffentlichen Recht” in Luka BRENESELOVIĆ – Baltazar BOGIŠIĆ (szerk.): *Spomenica Valtazara Bogišića o stogodišnjici njegove smrti 24. apr. 2008. godine* (Beograd: Sluzbeni Glasnik 2011) 157–164; uő.: „Römisches Recht. Beispielsammlung für Rechtsphilosophie und Staatskunde” in CSERNE Péter – H. SZILÁGYI István –

déskörének,¹⁴ számos, alkotmánybírói működése kapcsán felmerült tárgyat önálló tanulmány formájában is feldolgozott.¹⁵

Hetvenedik születésnapján kollégái *Iustum, aequum, salutare* című,¹⁶ nyolcvanadik születésnapján pedig *Sapienti iniuria fieri non potest* című¹⁷ ünnepi kötettel tisztelegtek előtte. Szintén nyolcvanadik születésnapja alkalmából látott napvilágot a *Durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus* című kötet,¹⁸ amely nem kollégái, hanem az ünnepelt római jogi, jogtörténeti és alkotmányjogi tárgyú munkáiból adott reprezentatív válogatást.

Életműve, személyisége, tartása és segítőkészsége nemcsak a magyar és a nemzetközi romanisztika, hanem az egész jogásztársadalom megkérdőjelezhetetlen tekintélyévé tették, amit jellemezni legtalálóbban saját szavaival lehet, amelyeket az elérni vágyott – és biztosan mondhatni: általa megvalósított – jogászai és emberi eszményről a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében a *Iuris Consulto Excellentissimo* díj átvétele alkalmával 2013. november 28-án mondott:¹⁹ *vir bonus, dicendi peritus, amicus certus, consors fidelis, dator hilaris*.

Nótári Tamás*

KÖNCZÖL Miklós – PAKSY Máté – TAKÁCS Péter – TATTAY Szilárd (szerk.): *Theatrum legale mundi. Symbola Cs. Varga oblata* (Budapest: Szent István 2007) 599–608.

¹⁴ ZLINSZKY János: *Keresztény erkölcs és jogászai etika* (Budapest: Szent István Társulat 2000); uő.: *Közéleti és jogászai etika gyakorlatban* (Budapest: Szent István Társulat 2007).

¹⁵ János ZLINSZKY: „Eigentumsschutz versus Marktschutz” in Klaus GRUPP – Ulrich HUFELD (szerk.): *Recht – Kultur – Finanzen. Festschrift für Reinhard Mußgnug zum 70. Geburtstag* (Heidelberg: C. F. Müller 2005) 59–70; uő.: „Zur Entwicklung der Verfassungsgerichtsbarkeit in Ungarn” *Jahrbuch für Ostrecht* 2002. 137–144; uő.: „Legalität und Eigentum. Probleme des werdenden Rechtsstaates” *JURA* 1995. 524–533; uő.: „Theorie und Institutionen der Gewaltenteilung” in MÁTHÉ Gábor (szerk.): *Theorie und Institutionssystem der Gewaltentrennung in Europa* (Budapest: ÁF 1993) 37–50.

¹⁶ BÁNRÉVY Gábor – JOBBÁGYI Gábor – VARGA Csaba (szerk.): *Iustum, aequum, salutare. Emlékkönyv Zlinszky János tiszteletére* (Budapest: PPKE 1998).

¹⁷ HORVÁTH Attila – KOLTAY András – MÁTHÉ Gábor (szerk.): *Sapienti iniuria fieri non potest. Ünnepi tanulmányok Zlinszky János tiszteletére* (Budapest: Gondolat 2009).

¹⁸ EL BEHEIRI Nadja (szerk.): *Durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus* (Budapest: Pan 2008).

¹⁹ ZLINSZKY János: „Életművem? – díjazva!” *Állam- és Jogtudomány* 2013/3–4. 5.

* Tudományos főmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1014 Budapest, Országház u. 30.

E-mail: notari.tamas@tk.mta.hu.